

Jacob Edelstein

1 – Jacob Edelstein
Národní archiv

2 – Jacob Edelstein
Židovské muzeum v Praze

3 – Manželka Mirjam se synem Arje
Národní archiv

Jacob Edelstein (1903–1944) se narodil v Horodence v Haliči na území dnešní Ukrajiny. Během první světové války spolu s rodiči a sestrou utekl před postupující ruskou armádou a pogromy do Brna, kde vystudoval střední školu. Po válce se rodina vrátila zpět domů, Jacob však zůstal v Československu a přestěhoval se do Teplic, kde působil jako obchodní cestující. Byl aktivním levicovým sionistou a zároveň dodržoval ortodoxní židovské náboženské předpisy. Ve 30. letech 20. století začal pracovat pro Palestinský úřad, sionistickou organizaci, která rozdělovala přistěhovalecké certifikáty do Palestiny, a v roce 1934 se stal jeho vedoucím. Sám se mohl po okupaci do Palestiny „vystěhovat“, ale tuto možnost nevyužil, neboť považoval za důležité pomáhat v době ohrožení židovské komunitě. Byl jmenován zástupcem vedoucího Židovské náboženské obce v Praze, jež byla podřízena nacistům, a později prvním „židovským starším“ terezínského ghetta, kam byl v prosinci 1941 spolu se svými spolupracovníky deportován. V prosinci 1943 byl poslán do Osvětimi-Birkenau, kde byl spolu s manželkou a synem zavražděn.

4 - Palestinský úřad žádá o povolení zaměstnat Jacoba Edelsteina, 14. září 1934

Národní archiv

Jako cizinec, navíc „východní Žid“, nemohl Edelstein v Československu volně pracovat. Podle zákona o ochraně pracovního trhu z roku 1928 mohlo být povolení cizincům dáno pouze za podmínky, že je díky jejich kvalifikaci není možné nahradit československým občanem.

[Doma na cestě > Uprchlíci za první světové války, s. 207](#)

Pan Jakub Edelstein jest vedoucím úředníkem sionistického obvodového svazu. Žije v Československu 19 let, vyrostl a maturoval zde.

Zaměstnáním pana Jakuba Edelsteina není nikterak ohrožen domácí trh práce, ježto shora jmenovaný má zvláštní schopnosti jazykové a organizační, které je činí pro náš úřad nepostrádatelným. Mezi zdejšími příslušníky nemohli bychom naléztí takovouto odbornou sílu. Ovládá mimo češtinu celou řadu jiných jazyků, též novohebrejštinu, zná přesně poměry našich chudých Židů z východní části republiky a právní a hospodářské poměry v Palestině. Za jeho součinnosti podařilo se převést do Palestiny velikou část židovských emigrantů, kteří přišli do Československé republiky v posledním roce z Německa.

Dovolujeme si dále uvést, že dle sdělení Zemského úřadu v Praze ze dne 9. ledna 1934 č.j. 2749/3 a 1933, oddělení 16., ministerstvo sociální péče výnosem ze dne 19. prosince 1933 č.j.E 4211/20/11 nám povolilo zaměstnávatí Jakuba Edelsteina jako odborného úředníka do 31. října 1934.)

Ze shora uvedených důvodů prosíme zřevň., aby nám bylo povoleno dále zaměstnávatí Jakuba Edelsteina, nar.r.1903, polského státního příslušníka, na dobu pokud možná nejděšší.

V Praze, dne 14. září 1934.

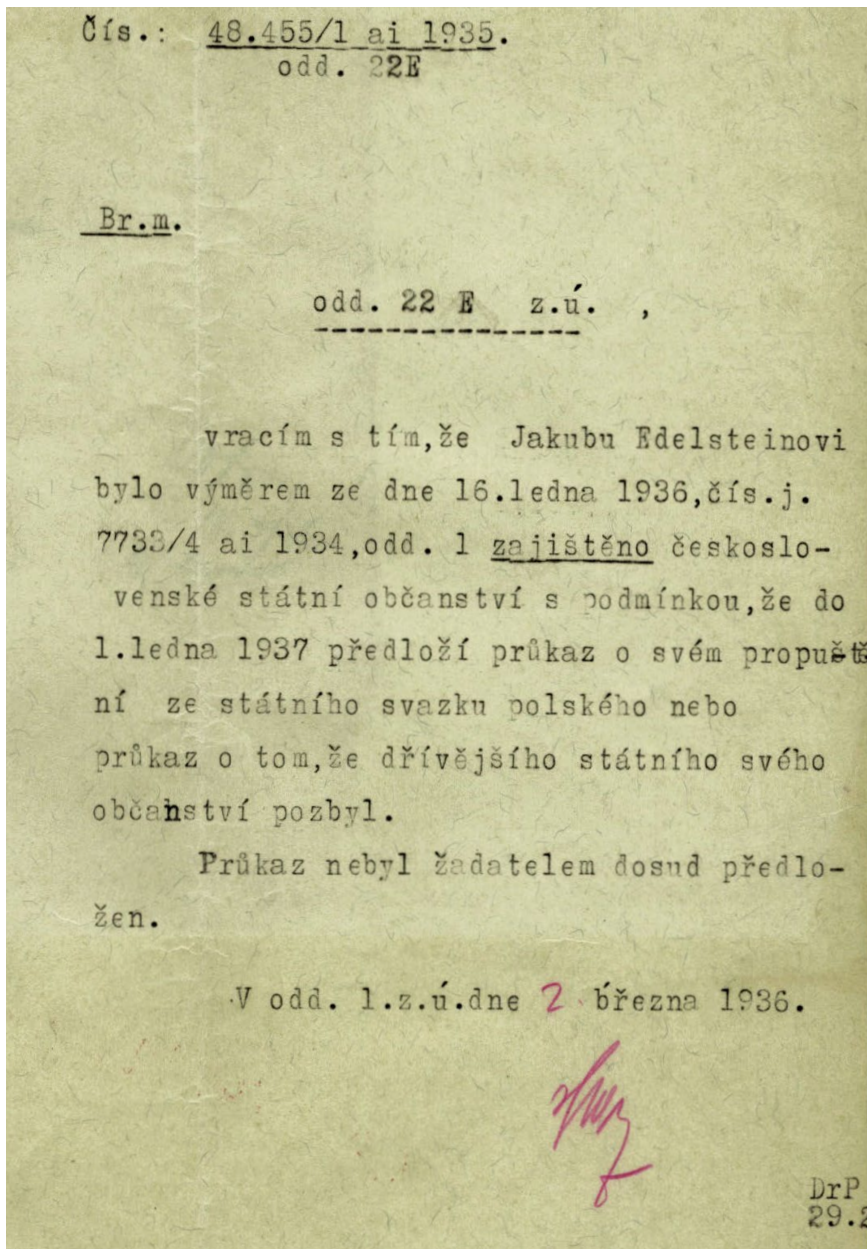
Dobře dne 18. IX. 1934	
7552/34	přil. ....
16	Fabry

5 – Udělení státního občanství Jacobu Edelsteinovi, únor 1936

Národní archiv

Teprve v roce 1936, po dvaceti letech v českých zemích a v době, kdy již byl vedoucím Palestinského úřadu, se podařilo Edelsteinovi získat československé občanství. Do té doby jej úřady často považovaly, podobně jako další „východní“ Židy za obtížného cizince, který by měl být donucen k vystěhování.

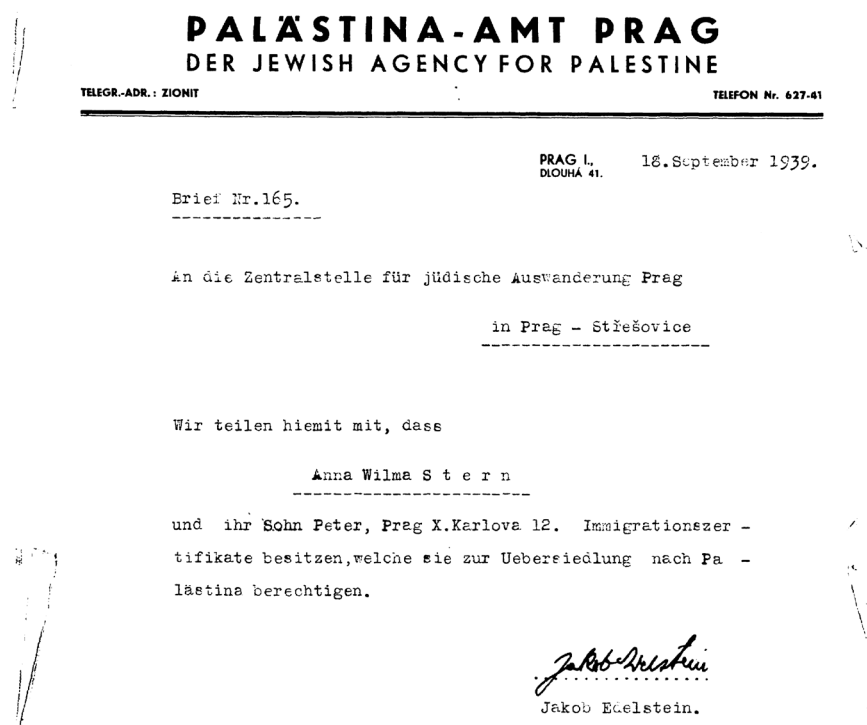
6 – Edelsteinem podepsané potvrzení Palestinského úřadu o imigračních certifikátech vlastněných Annou Sternovou, září 1939

Židovské muzeum v Praze

Jacob Edelstein stál v čele Palestinského úřadu, na který přicházely stovky žádostí o povolení k emigraci. Uvědomoval si, že vedle řady dlouholetých stoupců sionistického hnutí se touto cestou snaží vystěhovat i ti, kteří nebyli přesvědčení sionisté.

[Doma na cestě >](#)
„Vystěhovalectví“, s. 267

Naší nebo jizo?
Židé v českém 20. století

7 – Dopis Jakoba Edelsteina adresovaný přátelům v Ústředně práce k prvnímu výročí jejich příchodu do Terezína, 6. prosince 1942, Terezín

„Milí přátelé,

musím Vás nejprve ujistit, že mne Váš dárek upřímně potěšil? Je nutné k tomu připojit, že mne naplňuje uspokojením zvláště vaše přátelství a oddanost? Taková slova stejně jako můj srdečný dík jsou tak samozřejmé, že není třeba je opakovat.

Raději bych Vám chtěl při této příležitosti říci, jak 12 měsíců po památném 3. prosinci 1941 vidím naše rozhodnutí a jak hodnotím svůj postoj.

2. prosince jsem byl u šéfa, který mi sdělil zprávy, které mne hluboce rozrušily. Tehdy jsem se ani netroufl zaznamenat je písemně, jen 2 nebo 3 osobám jsem povrchně vyprávěl, jaký vítr má vlastně vát v ghettu Terezín. Snad nyní porozumíte mé řeči na rozloučenou, která byla vskutku smutná. Bylo to tedy správné, vzít s sebou své nejlepší přátele, strhnout je do chaosu a neštěstí? Odkud jsem vzal morální ospravedlnění pro své jednání? Dnes to mohu říci: náš světový názor chaluců nás učil, být vždy tam, kde se osud židovského národa utváří tragicky, ale také nově formuje. Kdo jiný než my jsme k tomu povoláni, obětovat se v okamžiku nejvyššího utrpení a nejosudnějších rozhodnutí?

Nikdy jsem pojmu chaluc nerozuměl a nevykládal jej příliš úzce. Být chalucem neznamená jenom být dělníkem, nýbrž nositelem skutečnosti, také z negativního vytěžit to kladné a vypracovat pro společenství nové základy života. Věřím, že na Vás mohu hledět jako na stejně smýšlející a těší mne, že mohu říci, že jsem v rozhodující věci nezažil žádné zklamání.

Rok Terezína neminul nikoho z nás beze stop. Pociťuji to nejsilněji u sebe samého. Mé jednání určovaly vědomí plněné historické funkce a stálá obava, že nestačím zvládnout velký úkol. Naučil jsem se ještě silněji než předtím být skromný a poznat, jak málo jsme se jen naučili a jak nepatrné tvůrčí a originální schopnosti máme. Pod tlakem těchto pocitů jsem se stal nervóznějším a nejistějším, což se často vykládalo nezúčastněnými pozorovateli jako slabost a nedostatečná odvaha při prosazování programových bodů. Stal jsem se v Terezíně daleko vážnějším a kupodivu také tvrdohlavějším a neústupnějším.

Dívám-li se na uplynulý rok, musím konstatovat, že věci, které jsem skutečně chtěl a za které mi stálo bojovat, se pomalu, ale přece staly skutečností. Tato metoda se ovšem v mém charakteru projevuje tak, že jsem se stal méně otevřeným a přímočarým, někdy dokonce vůči svým vlastním přátelům. Dnes bych vás chtěl ujistit, že jsem přesto nikdy neopustil cestu skutečného přátelství a solidarity.

Chtěl jsem Vám to říci, abych vyjádřil, že jsem spokojen volbou z 3. prosince 1941, že dobrotivý osud utvářel náš život lépe, než jsem se tehdy musel obávat a že jsem přes některé charakterové změny zůstal Vaším věrným kamarádem.

Se srdečnými pozdravy

Jaikev

Určeno pro: Dittl, Erich Oesterreicher, Vinci, Harry, Fred, Igo, Erich Kohn.“

Po deportaci do Terezína se stal Edelstein vedoucím židovské „samosprávy“. V říjnu 1939 byl na krátkou dobu deportován do Niska v okupovaném Polsku, kde získal přesvědčení o brutalitě zacházení se Židy na „východě“. Proto usiloval o udržení Terezína za každou cenu jako ghetta hospodářsky produktivního a užitečného pro nacisty. Věřil, že tak zachrání aspoň část svých spoluvězňů. Podle řady pamětníků byl spolu se svými spolupracovníky přesvědčen, že naděje židovského národa je v mladých lidech. I proto dostávaly děti a mladí větší přiděly jídla, než ostatní vězni ghetta.

➔ [Holocaust a lidské chování > „Židovské rady“, s. 327](#)

➔ [Holocaust a lidské chování > Ghetto Terezín, s. 330](#)

- ➔ [Holocaust a lidské chování > Ghetto Terezín > Starobní ghetto, s. 333](#)
- ➔ [Holocaust a lidské chování > Ghetto Terezín > Péče o děti, s. 338](#)

8 - Vzpomínka Elišky Wallachové

„Když jsem přišla do Terezína, strašně jsem trpěla tím, že ti staří – já jsem byla v Altersheimu – dostávali nejmíň jídla. Přece Edelstein měl tu zásadu, že děti mají dostávat nejvíc, že to je budoucnost židovského národa a těm pracujícím musel dávat, tak výsledek byl, že ti staří žebrali u dětské kuchyně. Já jsem ze začátku vůbec nemohla ... já jsem nesnědla nic, já jsem všechno rozdala a potom jsem dostala avitaminózu.“

Židovské muzeum v Praze

9 - Vzpomínka Ericha Ternera

„Z transportů, které šly na východ, se podařilo získat různé informace. Nejenom tím, že psali do těch vagónů, ale i jiným způsobem, takže Edelstein si nedělal žádné iluze a mně řekl naprosto otevřeně, abych si je nedělal.“

Židovské muzeum v Praze

10 - Vzpomínka Francise Maiera

„Začátkem roku 1943 jsem věděl, co se děje na východě, ne o plynových komorách, ale věděl jsem, že to není na přežití. S Edelsteinem jsem o tom jednou mluvil. Odvolával jsem se na jeho přátelství s mým tátou.“

Židovské muzeum v Praze

11 - Vzpomínka Jehudy Bacona

„Pamatuji si, bylo to myslím 20. června 1944, když sebrali Miriam, Arieho a ještě několik lidí a odvezli je. Předtím měla Miriam nějaké jednání u SS a když se vrátila, řekla, že jí někdo slíbil, snad Eichmann, že brzo uvidí Edelsteina. To se doopravdy stalo, jak jsem se později dověděl v männerlágru od jednoho člena sonderkomanda, který mi řekl, jak byli popraveni. Bylo to asi deset nebo dvanáct lidí. Edelstein byl předtím v Osvětimi v bunkru. Byli popraveni v krematoriu II, zastřeleni a chovali prý se velmi tiše. Člověk, který je musel držet za ruce, aby se nehýbali, když dostali střelu do týlu, to byl Kalmin Fuhrman z Grodna, Luna bei Grodno zněla jeho adresa, to si pamatuji dodnes. Měl vytetované číslo 80810. Sonderkomandák, který Edelsteina i Fredyho Hirsche spálil, se jmenoval Srul Zuckermann a jeho bratr byl Katzriel. To byli dva bratři a ti mi vyprávěli, co se stalo s Fredy Hirschem a Edelsteinem.“

Židovské muzeum v Praze

12 - Erich Schö: Svědectví o smrti Jakuba Edelsteina, říjen 1945

„Zpráva o tragickém skonu rodiny Jakuba Edelsteina. Dne 20. prosince 1943 přijelo z terezínského ghetta do Osvienčína-Birkenau asi 5 000 mužů, žen a dětí, většinou Židů českých. Byli dodáni do zvl. t. zv. Českého rodinného tábora v Birkenau, úsek BII-B.“

Mezi nimi byla i rodina Jakuba Edelsteina z Prahy.

Jakub Edelstein i s třemi společníky byl však na Osvě-
činském nádraží vyvolán z transportu a dopraven autem
do ústředního tábora Osvěncín I.

Tam byli uvězněni na bloku č. 11, t. zv. ‚Bunker‘, který
sloužil jako vyšetřovací vězení pro táborové Gestapo. [...]

Edelstein byl několikrát vyslýchán a obviněn, že
umožnil útěk několika lidí z terezínského ghetta.

Mezitím byla jeho rodina v táboře BII-B. Jeho manželka
pracovala v dětském domově, jehož vedoucím byl
Fredy Hirsch. [...]

Dne 20. června odpoledne přijelo uzavřené vězeňské auto
[...] před blok č. 11 v Osvienčíně I. [...] Edelsteinovi řekli,
že půjde ke své rodině.

Autem byli odvezeni, ale ne do rodinného tábora, ale
do Krematoria III v Birkenau. [...] Totéž auto jelo pak
do rodinného tábora, odkud mělo odvést Edelsteinovu manželku
a jeho rodinu. [...]

Byli odvezeni rovněž do krematoria III. Tam byli potom
všichni v popravčí síni zastřeleni.

Tuto zprávu můžete si ověřiti ještě u očitých svědků,
kteří se rovněž vrátili: [...].“